

**BIBLIOTEKA
NARODOWA**

/ ACADEMICA

Academica

**Cyfrowy system wypożyczeń międzybibliotecznych
wdrożony przez Bibliotekę Narodową**

**Marta Wojciechowska
Kierownik Zakładu Wypożyczania Krajowego
i Zagranicznego Biblioteki Narodowej,
Warszawa, Polska**

Jednym ze statutowych zadań Biblioteki Narodowej jest udostępnianie swoich zbiorów innym bibliotekom i instytucjom krajowym. Zadanie to przez dziesięciolecia realizowane było w oparciu o usługę tradycyjnego wypożyczania międzybibliotecznego. Usługa ta umożliwia, przede wszystkim czytelnikom spoza Warszawy, korzystanie z największej polskiej ksiąźnicy, także w zakresie najaktualniejszej polskiej produkcji wydawniczej.

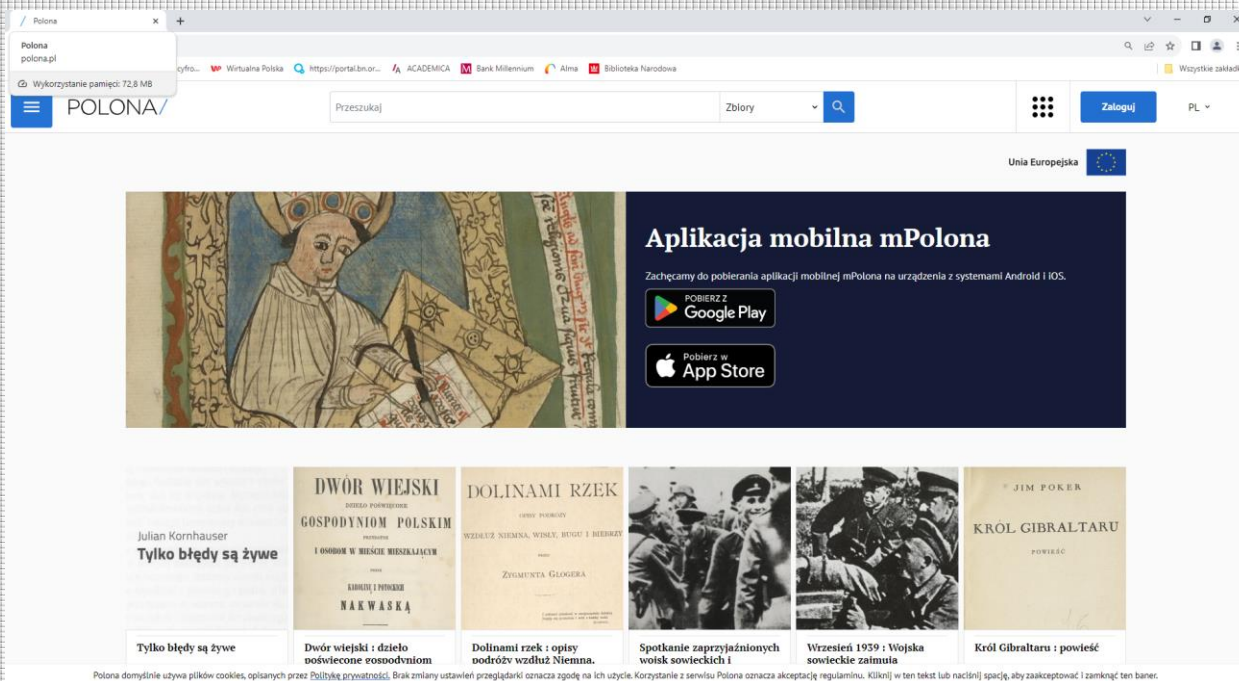

Tradycyjne wypożyczanie międzybiblioteczne to nic innego, jak przesyłanie pocztą papierowych egzemplarzy publikacji z BN do innej biblioteki.

Ze względu na unikalny charakter głównego archiwum piśmiennictwa narodowego, wypożyczanie międzybiblioteczne w Bibliotece Narodowej funkcjonuje w oparciu o szereg zasad i ograniczeń. Zgodnie z zapisami regulaminowymi BN udostępnianiu tą drogą nie podlegają np.: pojedyncze egzemplarze publikacji polskich lub poloników zagranicznych, publikacje wydane w latach 1801-1948, gazety i czasopisma, większość dokumentów życia społecznego i wiele innych unikatowych materiałów bibliotecznych.

Niemniej istotne dla czytelnika są także utrudnienia logistyczno-organizacyjne tej usługi – na pożądaną publikację trzeba czekać wiele dni, a dostęp do niej jest ograniczony w czasie.

W grudniu 2014 roku Biblioteka Narodowa, w ślad za sukcesem Polona.pl, wychodząc naprzeciw potrzebom czytelników, zdecydowała o postawieniu kolejnego kroku rewolucjonizującego dostęp do jej zbiorów i uruchomiła platformę cyfrowej wypożyczalni Academica.

Academica została stworzona w ramach projektu „Cyfrowa Wypożyczania Publikacji Naukowych Academica”, który realizowany był przez Bibliotekę Narodową w latach 2010-2014 pod egidą Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej i przy współpracy Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej.

Głównym zamysłem projektu było pogodzenie dwóch pozornie sprzecznych interesów:

Biblioteki Narodowej – jako instytucji, której podstawowym celem jest
ochrona i wieczyste zachowanie korpusu publikacji polskich

oraz

czytelnika – pragnącego w możliwie **swobodny sposób korzystać z całości zbiorów największej polskiej księżnicy.**

Kolejna e-usługa Biblioteki Narodowej umożliwiła dostęp nie tylko do materiałów bibliotecznych opublikowanych w Polona.pl, ale także do cyfrowych kopii publikacji objętych ochroną prawa autorskiego.

W dniu inauguracji Akademiki, 18 grudnia 2014 r., ówczesna minister resortu kultury, prof. Małgorzata Omilanowska, podkreśliła, że był to **pierwszy tego typu projekt na świecie.**

The logo for ACADEMICA features a red diagonal slash followed by the word "ACADEMICA" in a bold, black, sans-serif typeface.

<https://academica.edu.pl>

Zgodnie z przepisami polskiego prawa, udostępnianie cyfrowej postaci publikacji za pośrednictwem terminali nie może skutkować zwiększeniem liczby udostępnianych egzemplarzy. Z tego względu, udostępnianie w ramach Akademiki zorganizowane jest podobnie jak w przypadku międzybibliotecznych wypożyczeń publikacji papierowych

=>

kopia cyfrowa publikacji chronionej prawem autorskim w tym samym czasie udostępniana jest na takiej liczbie terminali, która odpowiada liczbie egzemplarzy fizycznych należących do zbiorów BN i nie udostępnianych w tym samym czasie w inny sposób.

Zarówno przystąpienie do systemu, w tym pendrive'y z oprogramowaniem,
jak i dalsze z niego korzystanie jest bezpłatne.

Terminale Akademiki

Terminal Akademiki to komputer, który instytucja należąca do systemu Academica wybrała spośród swojego sprzętu i wyposażyła w otrzymane z Biblioteki Narodowej oprogramowanie.

Zgodnie z wyrokiem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (C-117/13) terminal, przy pomocy którego udostępnia się zbiory chronione prawem autorskim ma zablokowaną funkcję kopiowania, pobierania i drukowania wyświetlanych obiektów.

Liczba terminali, które może posiadać jedna instytucja, nie jest ograniczona.

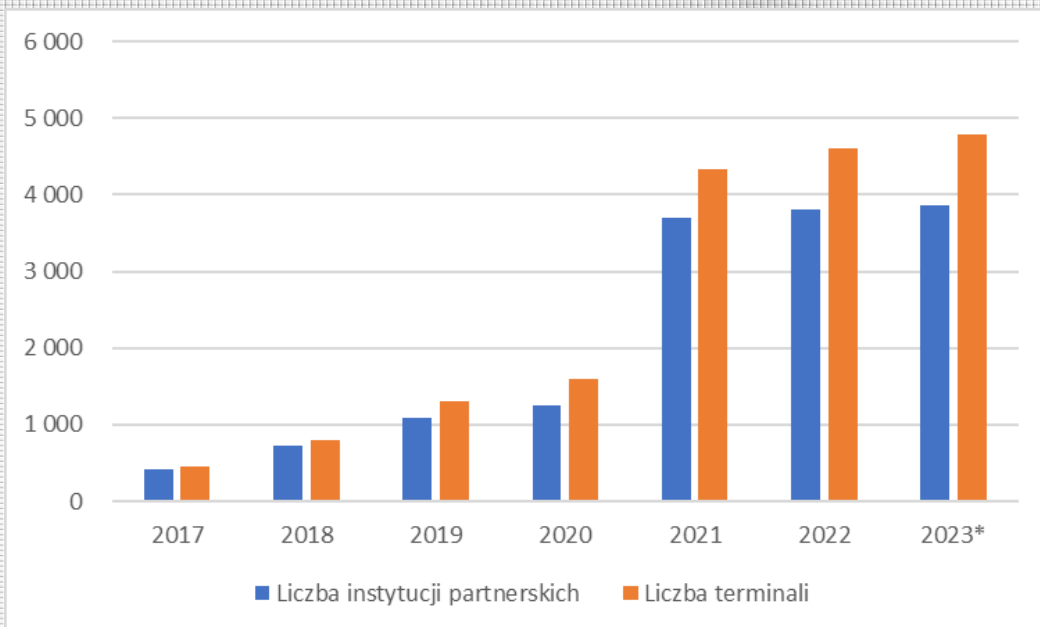
BN oferuje dwa rodzaje oprogramowania, które dobierane są do indywidualnych potrzeb i możliwości instytucji. Rodzaj oraz liczbę terminali instytucja w każdym momencie może zmienić.

Academica – liczba instytucji partnerskich i terminali w latach 2017-2023*

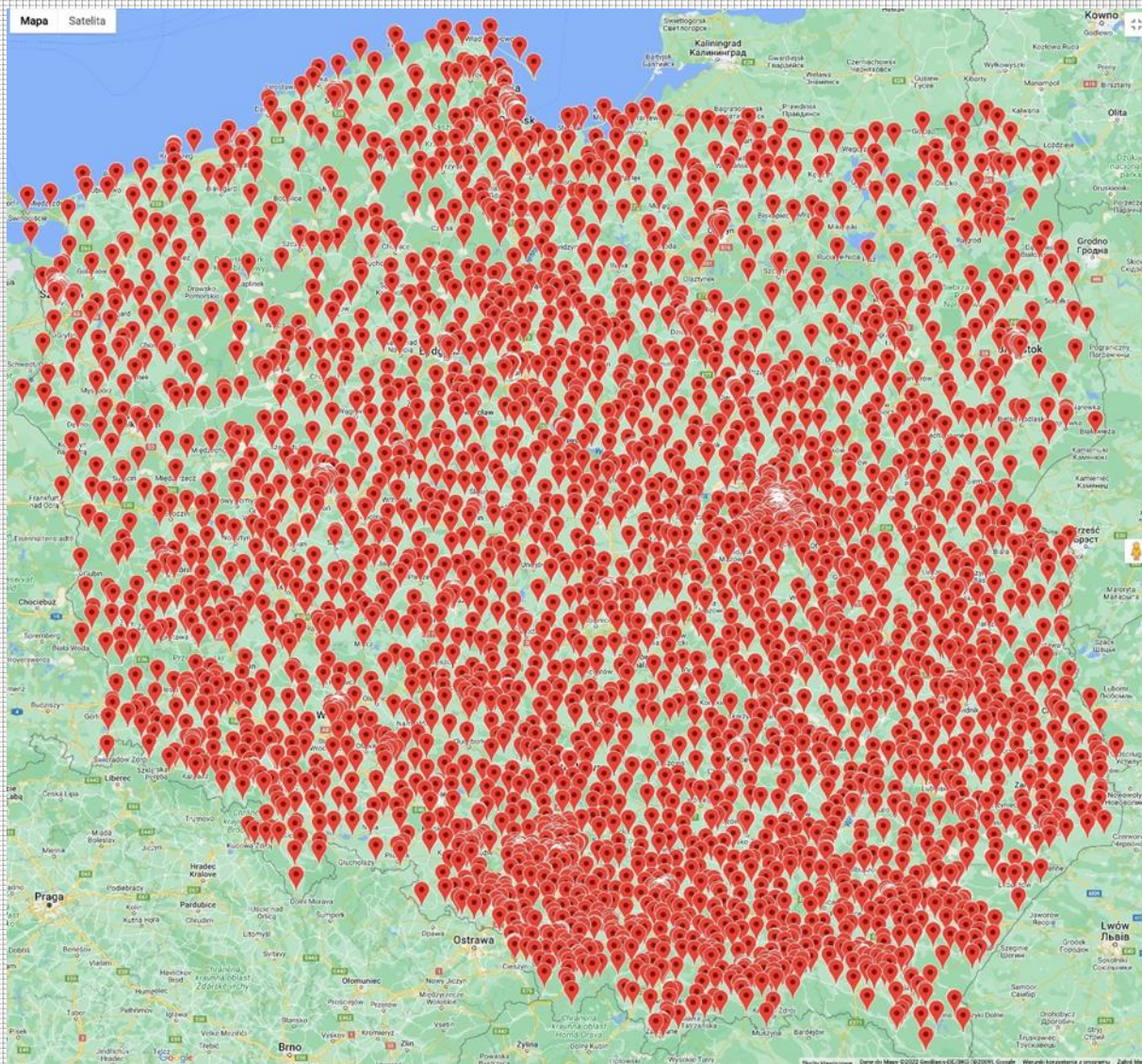
Academica – liczba instytucji partnerskich i terminali w latach 2017-2023*

Dane z RCBN							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Liczba instytucji partnerskich	422	721	1 089	1 252	3 696	3 800	3 862
Liczba terminali	446	793	1 302	1 592	4 325	4 608	4 787

Zdecydowaną większość wszystkich korzystających z Akademiki instytucji stanowią biblioteki publiczne, ale swoje terminale umożliwiające wypożyczenia cyfrowe zbiorów BN mają również liczne biblioteki szkolne, uniwersyteckie, biblioteki fachowe, instytuty badawcze, muzea oraz archiwa.

*Dane dotyczące 2023 roku dotyczą stanu na dzień 27 września 2023 r.

Sieć instytucji partnerskich Akademiki z dostępem do zbiorów Biblioteki Narodowej

Czytelnik może przeglądać publikacje ze zbiorów BN w dowolnej instytucji partnerskiej, w której jest zarejestrowanym użytkownikiem.

Zarejestrowany użytkownik może rezerwować publikacje na wybranym terminalu w danej instytucji z maksymalnie 14-dniowym wyprzedzeniem. Złożenie rezerwacji na publikacje objęte ochroną prawa autorskiego nie jest warunkiem koniecznym – to udogodnienie, które gwarantuje, że dana pozycja będzie dostępna dla czytelnika w wybranym przez niego terminie.

Jeżeli w tym czasie publikacja nie jest udostępniana w Academice, lub w inny sposób (np. w czytelni), skorzystanie z publikacji na terminalu będzie możliwe bez złożenia rezerwacji.

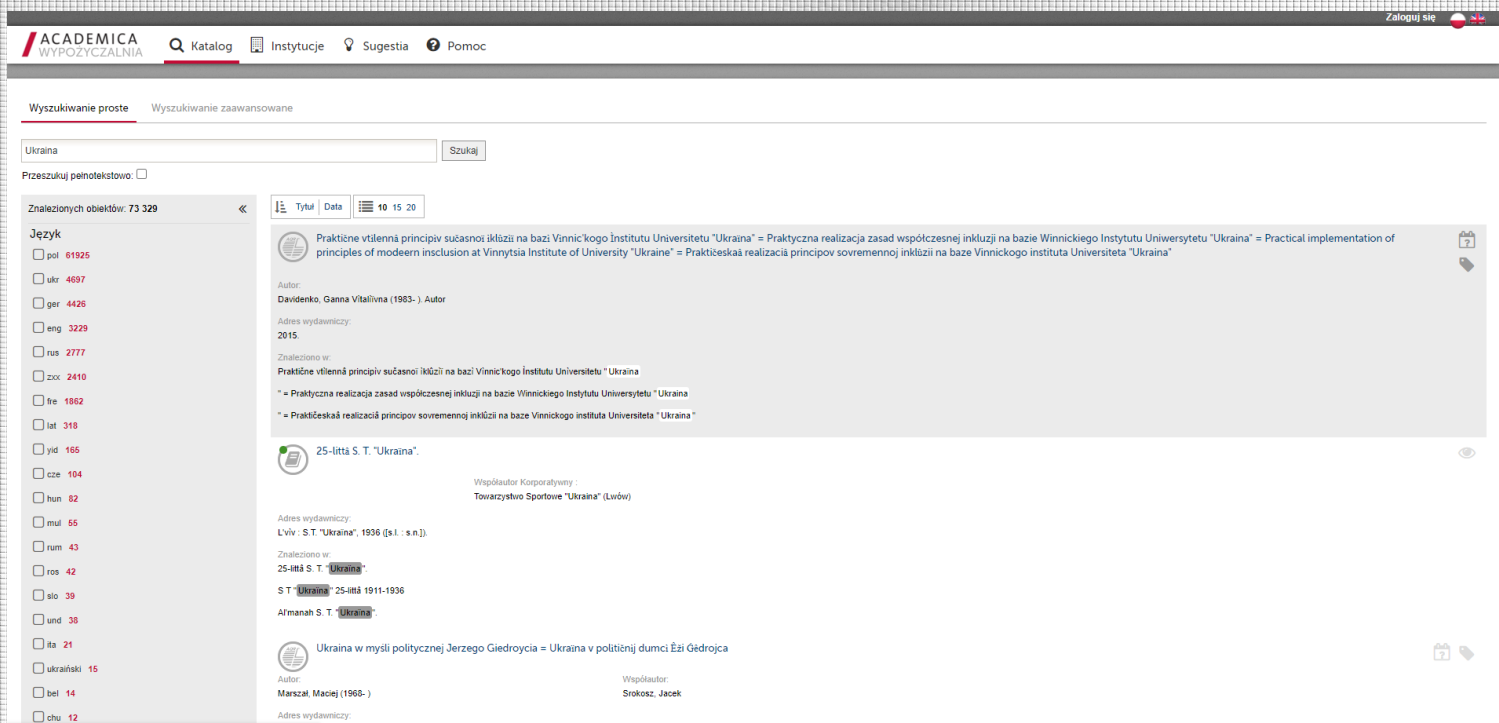
Można zarezerwować maksymalnie 10 publikacji, każdą na 3 dowolnie wybrane dni, na dowolną liczbę godzin w ramach godzin otwarcia instytucji.

Poza funkcją e-wypożyczalni, atutem Akademiki jest zamieszczenie w jej katalogu oddzielnych opisów bibliograficznych dla artykułów z czasopism naukowych, w tym z zeszytów naukowych wyższych uczelni i z prac instytutów naukowych, z naukowych publikacji zbiorowych, z miesięczników i kwartalników społeczno-kulturalnych i literackich oraz z czasopism regionalnych (o częstotliwości powyżej kwartalnika) oraz z czasopism ukazujących się nieregularnie.

Zespół katalogerów dziedzinowych Biblioteki Narodowej weryfikuje publikacje naukowe gromadzone w BN i rozpisuje je na poszczególne artykuły, które dzięki temu zyskują w katalogu status oddzielnej publikacji z własnym opisem, także przedmiotowym.

Tak opracowany artykuł, po zdigitalizowaniu, publikowany jest w Academice jako oddzielny obiekt.

Kopie cyfrowe materiałów bibliotecznych wypożyczane w ramach Akademiki udostępniane są w oparciu o zasoby Repozytorium Cyfrowego Biblioteki Narodowej (RCBN) i nie ograniczają się tylko do książek czy czasopism naukowych, ale dotyczą wszystkich typów materiałów bibliotecznych, podobnie jak w Polona.pl.

The screenshot shows the ACADEMICA WYPOŻYCZALNIA website interface. The top navigation bar includes links for 'Katalog', 'Instytucje', 'Sugestia', and 'Pomoc'. The main search area shows 'Wyszukiwanie proste' (Simple search) and 'Wyszukiwanie zaawansowane' (Advanced search). A search box contains the word 'Ukraina' and a 'Szukaj' (Search) button. Below the search box, it indicates 'Znalezionych obiektów: 73 329' (Found objects: 73 329). On the left, there is a list of languages with corresponding counts: pol 61925, ukr 4697, ger 4426, eng 3229, rus 2777, zoc 2410, he 1862, uk 318, yid 165, cze 104, hun 82, mul 55, rum 43, ros 42, slo 39, und 38, ita 21, ukrainski 15, bel 14, and chu 12. The main content area displays two search results. The first result is titled 'Praktyčne vtlenná principův sučasnoji inkluziji na bazi Vinnyts'kogo Instytutu Universytetu "Ukraina" = Praktična realizacija zasad współczesnej inkluzji na bazie Winnickiego Instytutu Uniwersytetu "Ukraina" = Practical implementation of principles of modern inclusion at Vinnytsia Institute of University "Ukraine" = Praktičeskaa realizacija principov sovremennoj inkluziji na baze Winnickogo instituta Universiteta "Ukraina"'. The author is 'Davidenko, Ganna Vitalivna (1903-.) Autor'. The address of publication is '2015'. The second result is titled '25-littä S. T. "Ukraina"'. The address of publication is 'L'viv: S. T. "Ukraina", 1936 (s.l. : s.n.)'. The third result is titled 'Ukraina w myśli politycznej Jerzego Giedroycja = Ukraina v političnij dumci Žer Gedrojcja'. The author is 'Marszał, Maciej (1968-.) Współautor: Srokosz, Jacek'. The address of publication is 'Srokosz, Jacek'.

Aktualnie w Academicie dostępnych jest **2 214 828** publikacji w tzw. „wolnym dostępie” i **1 780 109** publikacji chronionych prawem autorskim.

Wypożyczalnia Academica to nie tylko przeszukiwanie katalogu, rezerwacja publikacji czy ich przeglądanie na terminalu.

To również możliwość kreowania zasobu repozytorium poprzez zgłaszanie zapotrzebowania na digitalizację i e-wypożyczenia kolejnych materiałów ze zbiorów BN.

Zgłoszenia przyjmowane są zarówno za pośrednictwem instytucji partnerskich w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych, jak również bezpośrednio od czytelników poprzez formularz kontaktowy dostępny na stronie internetowej Akademiki i Polony działający pod nazwą „Zgłoś sugestię digitalizacji”.

Academika to nie tylko terminale, na których wyświetlane są kopie cyfrowe publikacji, to także serwis internetowy, który oferuje szereg usług zarówno dla czytelników, jak i dla pracowników instytucji partnerskich.

Przede wszystkim serwis ten to analogiczny do Polona.pl katalog publikacji należących do domeny publicznej, które można przeglądać bez żadnych ograniczeń korzystając z różnych opcji wyszukiwawczych.

Najatrakcyjniejszą z nich jest **wyszukiwanie pełnotekstowe**. Pozwala ono przeszukać treść znajdujących się w Academice publikacji pod kątem pojedynczego słowa lub całej frazy.

Po ponad ośmiu latach od uruchomienia Akademiki, na podstawie zarówno danych statystycznych, jak i codziennego doświadczenia w obsłudze e-wypożyczeń, możemy zauważyć, że cyfryzacja bibliotek, ich zbiorów i usług, jest możliwa, potrzebna i, co najważniejsze, coraz bardziej wykorzystywana zarówno przez jej użytkowników, jak i dostawców.

E-usługi stają się coraz bardziej popularne, co cieszy szczególnie w sektorze kultury, gdzie balansowanie pomiędzy chęcią udostępniania zbiorów a potrzebą ich zabezpieczenia i zachowania dla kolejnych pokoleń, może się wreszcie odbywać bez straty dla żadnej ze stron.

Dziękuję za uwagę